

ALI JE TO PRAV?

Δ Zadnje čase večkrat slišimo in beremo v dnevnem tisku o kriminalu v gospodarstvu. Ta reč, ki ji po domače pravimo tatovina ali kraja, se je kot plevel med pšenico razbohotila v nekaterih naših podjetjih in kmetijskih zadrugah. Po navadi jo opazimo šele takrat, ko so neke ugotovili primanjkljaj. Ob takem primeru prizadeto pokritiziramo, povzročitelji romajo pred sodišče (pčasih tudi to ne) in zadeva je za javnost končana. Le malokdo se pri tem opreša, zakaj je kriminalno dejanje sploh nastalo in kakšne ukrepe je podzela družba, da bi v bodoče podobne primere v kralj zatrfla?

Δ Niso redki primeri, ko podjetja in upravni odbori kmetijskih zadrug sprejemajo v službo in to celo na odgovorna mesta ljudi, ki so bili obsojeni na večletno zaporno kazen zaradi primanjkljajev, nevestnega službovanja in podobnih prekrškov. Saj je bil samo primanjkljaj, kar dandanes ni nič novega! se tolažijo odgovorni funkcionarji, ko nastavljajo take ljudi, pri tem pa celo na tihem računajo na sposobnost novega uslužbenca pri izigravanju gospodarskih predpisov. No, potem se zgodi, da v podjetju čez čas nastane primanjkljaj, kriček roma pred sodišče, skratka isto, kar smo že zgoraj ugotovili.

Δ Janči Bokan je bil l. 1951 posloprodja kmetijske zadruge v Dolici v Prekmurju. Proč so ga zasacili pri goljufiji po plomu v zadržno trgovino, ko sta sprazumno s knjigopodjem zadruge pri inventuri »ugotovila« za nad 100 tisoč dinarjev večjo škodo, kot so jo tatovi dejansko povzročili. Kljub tej očitni goljufiji je Janči kmalu postal posloprodja zadrugne poslovalnice v Markovcih, kjer je po nekaj mesecih povzročil primanjkljaj nad 130 tisoč dinarjev, za kar ga je kmetijska zadruga odpustila iz službe.

Bokan ni ostal dolgo časa brez službe. Prevzel je službo posloprodje v kmetijski zadrugi v Zelenjavi. V tretje gre rado, pravijo. Tega načela se je držal tudi Bokan in v tretje povzročil primanjkljaj 116 tisoč dinarjev. Sedaj sedi v zaporu, zadrugniki v Zelenjavi in Markovcih pa se sprašujejo, kje so imeli odborniki oči in ušesa, ko so Jančija sprejeli v službo.

Δ Jože Gal je bil posloprodja zadrugne poslovalnice »Železnica« v Lendavi. V drugi polovici leta 1955 se mu ugotovili pol milijona dinarjev primanjkljaja. Kmetijska zadruga ga je odpustila iz službe. No, Gal je kmalu nato dobil zaposlitev kot skladiščnik v grosističnem podjetju »Zvezda« v Lendavi, kjer je prav tako povzročil nad pol milijona dinarjev primanjkljaja. Ker so mu v Lendavi postala tla preproča, se je umaknil v Varaždin, kjer ga je sprejelo v službo neko ugledno trgovsko podjetje.

Δ Horvat J. je pred kratkim prišel iz zapore, kjer je preстал dve leti in tri mesece zaporne kazni zaradi pol milijona primanjkljaja, ki ga je povzročil kot posloprodja kmetijske zadruge v Melincih. Vaščani so morali zaradi primanjkljaja zadrugo razpustiti. Za to je v glavnem odgovoren posloprodja Horvat. Vse to nekaterih zadrugnih funkcionarjev ni malo ne moti, saj sta se v zadnjem času kar dve kmetijski zadrugi ponudili, da sprejmeta Horvata v službo. Podobnih primerov bi lahko našli še več. Dokler bodo odgovorni ljudje v nekaterih naših

Partizanski otroci taborijo na otoku Krku

Otok Krk je eden največjih na severnem Jadranu. Čeprav je v glavnem gol, je zelo slikovit. Tam, kjer se dotika z morjem, stoji prikupna primorska mesta. Eno najlepših pa je Baška, ki je tudi znan turistični kraj. Okrajni odbor Zveze borcev Murska Sobotna pa je zbral 27 prekmurskih dijakov, katerih očete in matere so v času fašističnega nasilja legli v prezgodnji grob, in jih poslal na taborjenje, ki sta ga organizirala tovariša Štefan in Hela Sreš. Tov. Sreš je pripravil ob nogometnem igrišču pri Baški camping, za še prijetnejše razpoloženje pa skrbila tovarišica Hela in Janežičeva — kuharica.

Taborniki so odšli iz Prekmurja 1. avgusta zvečer, a naslednjega dne so se že utaborili v pripravljenih šotorih. Sedaj se že več kot teden dni kopljejo v morju in soncu. Vsi so že počrneli in se nekoliko tudi zredili. Sestajajo se pa s taborniki iz drugih republik, ki preživljajo počitnice poleg njih.

Radi igrajo nogomet. V tekмах z Zagrebčani in tovariši iz Požege so se zelo dobro izkazali. Prve so dvakrat namahalile, enkrat s 4:5, a drugič 5:2, z drugimi pa so igrali 2:2, a naslednjo tekmo so izgubili z 1:3.

Vsi taborniki so zelo pridni in disciplinirani, za kar zaslužijo priznanje. Niso pa pozabili svojih soolceev, domačih in vseh tovarišev, katerim pošiljajo vroče pozdrave.

M. R.

Uredništvo »Pomurskega vestnika« iskreno pozdravlja vsi taborniki in želimo, da nas pride kdo obiskat. Prosimo pa tudi, da bi nam poslali nekaj izvodov lista.

Taborniki

Dragi pionirji!

Zelo smo se razveselili Vaših pzdorov z našega lepega modrega Jadrana, še posebej pa vesti, da ste srečni, zadovoljni in veseli. Letos, ko praznujemo 10-letnico osvoboditve in se spominjamo tudi vaših očetov in mater, ki so dali svoja žoljenja za našo svobodo, ima Vaša radost še poseben pomen, kajti tako čutimo prijetno zadovoljstvo, da smo Vam vsaj delno povrnili za težke dni, ki ste jih preživeli, čutimo pa tudi, da smo s skrbjo za Vas najljepše počastili spomin Vaših očetov in mater.

Vašemu vabilu bi se z veseljem odzvali, a zaradi preobilice dela ne bomo mogli. Prošnji pa bomo z zadovoljstvom ustregli.

Prejmite pa tudi naše tople pozdrave in želje, da čim prijetneje preživite počitnice!

Uredništvo

LJUBITELJI LEPEGA SPORTA NA VODI!

V nedeljo, 14. avgusta ob 15. uri začetek kajak-slaloma na Muri pri Krogu. — Prireja ga Brodarsko društvo Krog. — V kajakaškem tekmovalstvu in v plavanju se bodo pomerili stari »asi«. — Start kajaka F-1. — Na raznju pečene ribe. — Godba. Pridite, ne bo vam žal izleta v zeleni svet ob Muri.

Kajakaši iz Kroga

podjetjih in zadrugah zastopali takšen odnos do družbene imovine in našega gospodarstva na splošno, kriminala v gospodarstvu ne bo moč zatreti. Naši delovni ljudje se strinjajo, da je treba tudi ljudi, ki so zašli na kriva pota, neke namestiti in jim dati možnost zaslužka, vendar na takem mestu, kjer ne bodo mogli škodovati skupnosti.

-ze.

JULIJANA ČAČINOVIČ

V četrtek, 4. t. m. je po večme-sečni, težki bolezni izdihnila v Rakičanu mati prekmurskega rojaka, diplomata Rudija Čačinoviča — Julijana Čačinovič.

Pokojnico so poznali kot vzorno mater in zavedno slovensko ženo ne samo njeni sovaščani temveč tudi mnogi napredni politični in prosvetni delavci Prekmurja. Kot dobra mati je z razumevanjem spremljala politično delo svojega sina in njegovih prijateljev, premnogemu prekmurskemu študentu in političnemu delavcu pa je bila dobro znana tudi njena gostoljubnost. Po osvoboditvi je kljub visoki starosti njeno budno oko še vedno pazljivo spremljalo politično in gospodarsko življenje svojega kraja, trdno verujoč v našo socialistično graditev. del časa pa je bila tudi aktiven član upravnega odbora rakičanskega Doma onemoglih. Prebivalci Rakičana in ostalih krajev Prekmurja bodo pokojno Julijano Čačinovič zategadelj ohranili v trajnem spominu.

Podjetje Kamnoseštvo in cementnine v Murski Soboti

razpisuje mesto
DVEH VAJENCEV

Pogoji: 4 razrede gimnazije ali vsaj 8 razr. osnovne šole. Stroške šolanja bi delno krilo podjetje.

OBVESTILO

Obveščamo vse dobavitelje, da ne priznavamo nobenih naročil od tov. Janka Škrileca, ker ni več uslužbenec našega podjetja.

PREKMURSKI MAGAZIN
Murska Sobotna.

RAZGLAS

Vinogradnike lendavskih in ostalih gor v Prekmurju obveščamo, da bomo marca leta 1956 priredili v Lendavi I. Okrajno vinsko razstavo z nagrajevanjem najboljših razstavljenih vzorcev vin in vzornih vinogradnikov.

Na tej razstavi bodo lahko razstavljala svoja vina vsa zasebna in socialistična posestva iz Prekmurja. Vse vinogradnike vabimo, naj se na to prireditev pravočasno pripravijo in rezervirajo vzorce vin iz leta 1954 in 1955 ter prijavijo svojo udeležbo.

Prijave sprejema Okrajna zadruga zveza v M. Soboti do 31. januarja 1956. leta.

Okrajni ljudski odbor,
Tajništvo za gospodarstvo,
Murska Sobotna.

RAZPIS

Uprava Vinarsko-sadarske šole Svečina
razpisuje vpis v I. razred za šolsko leto 1955/56.

Pogoji:

1. Izobrazba: dva razreda nižje gimnazije ali šest razredov osemletne šole.
2. Starost: 16 do 19 let.
3. Dijaki imajo popolno oskrbo v internatu šole. Mesečna oskrbna stane 2.500 din.
4. Čas za vpis traja od 20. VI. do 20. VIII. t. l.
5. Interesenti morajo vložiti lastnorčno napisano in za 30 din kolokovano prošnjo. Njej je treba priložiti zadnje šolsko spričevalo, rajstni list, zdravniško spričevalo, pristanek in obvezo staršev, družbene ali gospodarske organizacije, da bodo redno plačevali vzdrževalnino.

Prošnje in priloge pošljite na naslov:
Vinarsko-sadarska šola Svečina,
p. Zgor. Kungota pri Mariboru.

Obvestilo

Vulkanizacija, Gor. Radgona, obvešča cenjene stranke, naj dvignejo v 30 dneh po tem obvestilu vse izgotovljene in naročene predmete, ker jih bomo v nasprotnem prodali in to z ozirom na splošni kreditni položaj.

Okrajna gasilska zveza v Murski Soboti obvešča:

Revizija finančno materialnega poslovanja PGD. Zaradi nove formacije Občinskih gasilskih zvez je nujno, da nadzorni odbori gasilskih društev pregledajo finančno materialno poslovanje najpozneje do 15. septembra 1955. Vsako PGD mora obvezno voditi blagajniško knjigo, izplačilne naloge, blagajniška potrdila in inventarno knjigo. S tem v zvezi naročamo nadzornim odborom PGD, da revizijo finančno materialnega poslovanja izvršijo temeljito in do postavljene roka pošljejo OGZ poročilo. V poročilu je navediti vse ugotovljene nepravilnosti v finančnem poslovanju in način vzdrževanja orodja in opreme. OGZ bo v smislu naročila GZRS izvršila kontrolni pregled, kako so bile izvršene revizije.

Značke za proslavo v Varaždinu. Obveščamo vsa društva, da smo prejeli značke za proslavo v Varaždinu, ki bo v dneh od 19. do 21. avgusta ter vabimo društva, da iste žimprej dvignejo za svoje udeležence. Cena znački je 30 din. Istočasno obveščamo telovadce s sekiricami, da je odhod v Varaždin dne 19. t. m. ob 14.45 uri iz M. Sobotne. Za ostale udeležence bo vozil poseben vlak v jutranjih urah v nedeljo dne 21. t. m. Priporočamo čim številnejšo udeležbo! Iz pisarne OGZ

Trgovsko podjetje »Elektropromet«
Ljubljana, Stritarjeva 7,
sprejme v trgovino z elektromaterialom

DVA VAJENCA

Pogoji: 4 razredi gimnazije ali dovršena 8-letna osnovna šola. Hrana in stanovanje po dogovoru.

PREKLIC

Podpisana se zahvaljujem tov. Antonu Osetu, uslužbencu Kmetijskega gospodarstva v M. Soboti, da je odstopil od tožbe spričo govorice, katere sem širila o njem, čeprav so bile neresnične.

Ana Serec, Gradišče 45,
p. Tišina.

VREMENSKA NAPOVED

za čas od 12. do 21. avgusta:

V navedenem razdobju 3 do 4 dni s padavinami. Suha razdobja ne bodo daljša od 3 dni.

Padavine se pričakujejo koncem tekočega tedna, v začetku druge polovice prihodnjega tedna in krajeno ob zaključku prihodnjega tedna.

ZAHVALA

Ob smrti naše drage matere, tašče in stare matere

Čačinovič Julijane

se toplo zahvaljujemo Aniki Horvat za vso skrb in nego ob času težke bolezni drage pokojnice, za vse prizadevanje, ki sta ga pokazala pri zdravljenju dr. Štefan Vučak in dr. Franc Starec.

Iskreno zahvalo izrekamo tudi vsem darovalcem vencev in cvetja, prijateljem, znanjem in sovaščanom, ki so drago pokojnico spremili na njeni zadnji poti.

Rakičan,
Bern (Švica), 7. avg. 1955.

Čačinovič Rudolf
in družina.

Tedenski koledar

Nedelja, 14. avgusta — Demetriji
Ponedeljek, 15. avgusta — Marija
Torek, 16. avgusta — Rok
Sreda, 17. avgusta — Radigoj
Četrtek, 18. avgusta — Helena
Petek, 19. avgusta — Marijan
Sobota, 20. avgusta — Majda

Gibanje sonca: 21. avgusta vzide ob 5.07 in zaide ob 19.02 uri. Dolžina dneva: 13 ur in 35 minut.

Lunine spremembe: 17. avgusta ob 20 uri in 38 minut mlaj.

KINO

M. SOBOTA — od 12. do 14. avgusta ameriški film »Rimske počitnice« — od 16. do 18. avgusta francoski film »Jean Valjean«.

LENDAVA — od 12. do 14. avgusta italijanski film »Figaro« — od 16. do 17. avgusta angleški film »Mrežac«.

GRAD — 14. avgusta francoski film »G. Hulot na počitnicah« — 21. avgusta italijanski film »Brez milosti«.

CEPINCI — 14. avgusta jugoslovanski film »Vesna« — 21. avgusta nemški film »Mamljiva nevarnost«.

VELIKA POLANA — 14. avgusta ameriški film »Rebecca« — 21. avgusta avstrijski film »Potepuh«.

KRIZEVCI PRI LJUTOMERU — 13. in 14. avgusta ameriški film »Sestrična Rahele« — 20. in 21. avgusta ameriški film »Najboljša leta našega življenja«.

RADGONA — 13. in 14. avgusta ameriški barvni film »Obzorja na zahodu« — 17. in 18. avgusta jugoslovanski film »Koncert«.

RADENCI — 14. in 15. avgusta ameriški barvni film »Rdeče nebo nad Montano« — 18. avgusta mehiški film »Rio Escondido«.

SEJMI

Beltinci v sredo, 17. avgusta živinski sejem. Cankova v ponedeljek, 15. avgusta živinski sejem. Dobrovnik v ponedeljek, 15. avgusta živinski sejem. Grad v torek, 16. avgusta živinski in kramarski sejem. v sredo, 17. avgusta živinski sejem. Križevci v Prekmurju v sredo, 17. avgusta živinski sejem. Lendava v torek, 16. avgusta živinski sejem. Prosenjakovci v ponedeljek, 15. avgusta živinski sejem. Salovec v sredo, 17. avgusta živinski sejem. Tišina v sredo, 17. avgusta živinski sejem. Turnišče v torek, 16. avgusta živinski sejem. v četrtek, 18. avgusta živinski sejem. Ljutomer v ponedeljek, 15. avgusta splošni sejem. Radenci v torek, 16. avgusta živinski sejem.

MALI OGLASI

PARCELO — 13 arov — prodam v Soboti. — Naslov v upravi lista.

KLJUČAVNICARSKO DELAVNICO v dobrem stanju prodam z orodjem in opremo vred. — Poizvedbe: Etlaka Alzegehy, Lendava, Kranjčeva ulica 30.

OKNA, rabljena (170 x 100 cm) prodam v dobrem stanju. — Antonija Ladra, Maribor, Nova vas, Bollenška 34.

ESPERANTO SE LAHKO NAUCITE z dopisnim tečajem. Prvo lekcijo pošlje proti predložitvi 50 din Zveza esperantistov Slovenije, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7.

POLOVICO HISE prodam v M. Soboti, bivša gostilna Banfi, Kočljeva 13. — Pisarne informacije daje Heda Peterka, Litija 53.

MLINSKE VALJKE, komplet ali brez stola, kupim. — Jos. Miklovič, Ptujška gora.

20.000 KOM. ZIDNE OPEKE in kompletno ostrešje (rušt) ugodno prodam. — Naslov v upravi lista.

POSESTVO — hiša z gospodarskim poslopjem, lep sadovnjak in vinograd — ugodno prodam. — Informacije je moči dobiti na Zeniku št. 49, p. Videm ob Ščavnici, kjer je tudi posestvo.

OPREMLJENO SOBO išče solidna tovarišica za 1. okt. 1955. Naslov v upravi lista.

»Pomurski vestnik«
v vsako hišo!

OB LETOSNJEM OBCINSKEM PRAZNIKU
GOR. RADGONE TUDI NASE CESTITKE
IN TOPLE ŽELJE PREBIVALCEM OB
NAŠI SEVERNI MEJI!

Kolektiv LEKARNE V GORNJI RADGONI

Cenjenim gostom in obiskovalcem obmejne Radgone priporočamo naša kakovostna vina iz radgonske okolice, sveža, topla in mrzla jedila. Pri nas: hitra in solidna postrežba!

Delovni kolektiv

KOLODVORSKE RESTAVRACIJE GORNJA RADGONA

VSEM SVOJIM OBISKOVALCEM CESTITA
K OBCINSKEMU PRAZNIKU

Uprava »KINA« Gor. Radgona

OB II. OBCINSKEM PRAZNIKU ŽELIMO DELOVNIM
KOLEKTIVOM IN OSTALIM OBCANOM RADGONSKE
KOMUNE MNOGO USPEHOV PRI NJHOVEM DELU!

Uprava KOMUNALNIH IN GOSPODARSKIH USTANOV GORNJA RADGONA

»TEHNIČNA TRGOVINA« V GORNJI RADGONI

nudi v prodajalni v Kerenčičevi ulici svojim odjemalcem kolesa, kolesne dele, kovaško in drugo železo vseh vrst, avtomobilski material in nado-mestne dele, gume in drugo tehnično blago.

Ob občinskem prazniku Gornje Radgone čestita vsem občanom in jim priporoča svoje blago in potrebščine.

OBMEJNA RADGONA

OB SVOJEM VELIKEM PRAZNIKU

1941 – 14. avgust – 1955

»POMURSKI VESTNIK«

M. Sobota, 11. avgusta 1955

Štev. 32

Leto VII.

Ko je Jugoslavija pred štirinajstimi leti kapitulirala pred Hitlerjevo Nemčijo kot deseta dežela po vrsti, je na radgonskem območju do tedanji gospodarsko-politični boj za severno mejo začel preraščati v narodno-osvobodilni upor.

Stara Jugoslavija ni znala rešiti mnogih — za naše ljudi zelo perečih gospodarskih problemov, predvsem še viničarskega, zato se je radgonskim Nemcem in njihovim janičarjem, ki so bili organizirani v Kulturbundu, posrečilo zavesti mnogo naših ljudi in jih pripraviti

6. aprila 1941 so Nemci po dvehurnem boju brez večjih žrtev zasedli Gor. Radgono. Pot jim je pripravil vodja nemške pete kolone Chlothar Bouvier, tovarnar šampanjca in veleposestnik v mestu, kajpada družno z ostalimi domačini izdajalci.

Takoj po končanem boju so Nemci nagnali prebivalce Gor. Radgone na prostor pri mostu, kjer so jih prepoznali, nekatere pa tudi takoj aretirali. Po nekaj dneh so jih izpustili. Teror pa se je nadaljeval.

Po tov. Milanu Klemenčiču je naša organizacija dobila zvezo s tov. Jožetom Kerenčičem - Jankom, njegovim profesorjem, našim prvim partizanom Francem Pintaričem in mnogimi drugimi mladinci.

Piše Ivan Hojs, rezervni major JLA

S tov. Holcem sva prinesla iz Ljubljane precej propagandnega gradiva. Knjige in brošure so krožile med nami, nejasnosti sva pojasnjevala — bodisi na kolektivnih sestankih ali v razgovorih s posamezniki.

Že v prvih dneh okupacije so se v Gor. Radgoni pričeli tečaji za nemški jezik. Tam sem navezal stike še z drugimi mladinci in mladinkami.

Nemci se niso zadovoljili samo s preseljevanjem zavednih Slovencev, marveč so hoteli uničiti tudi slovenske knjige, ki so budile narodno zavest in posredovale ljudem napredne ideje. Odvzete knjige so spravljali v župnišče in carinarnico, odkoder so jih potem mladinci reševali v nočnih urah. Malo pozneje so ustanovili dve ilegalni knjižnici pri tov. Francu Pintariču na Spodnji Ščavnici in pri tov. Janku Kozarju v Gor. Radgoni.

Neprestano smo poslušali tuja radijska poročila, jih širili med našimi ljudmi in tudi nemškimi vojnimi ujetniki — Angleži, Francozi in Avstralci, katerim smo pridno nosili hrano.

Posameznim mladincem so bile zaupane določene naloge. Pričeli pa je tudi razumljivo, zlasti če upo-

števamo, da je bil ustanovni sestanek Pokrajinskega odbora OF 22. maja 1941 v Rimskih toplicah in da je bil Mestni odbor OF v Mariboru ustanovljen šele v sredini ali proti koncu junija 1941. Orga-

nizacija v Gor. Radgoni potemtakem tudi ni mogla najti stika s središčem.

Zato se je tov. Holz obrnil do prekmurske partijske organizacije, da bi tako navezal stike s središčem in dobil napotke za nadaljnje delovanje. V tem času je bil poslan v radgonski okoliš tov. Stefan Kuhar z nalogo, da organizira Osvobodilno fronto in nas poveže s Pokrajinskim komitejem.

Okrog 10. avgusta 1941 sta se tov. Hole in Kuhar slučajno srečala v Radencih. Ocenila sta naše dotdanje delovanje. Kuhar ga je odobral.

Takoj zatem sta bila sklicana sestanka aktiva na Kapeli in v Gor. Radgoni — v prvem kraju za 13. avgust, v drugem pa za en dan pozneje.

14. avgusta 1941 nam je Stefan Kuhar na sestanku v prostorih Murske regulacije pojasnil nastanek, pomen in vlogo Osvobodilne fronte v vseljudskem gibanju proti

Ustanovnemu je sledilo še mnogo važnih sestankov, katerih so se udeleževali tudi na novo pridobljeni člani. Le tako je bilo mogoče, da je tov. Rado Iršič - Gregl že septembra 1941 v prisotnosti tov. Kuharja ustanovil v poslopiju Murske regulacije prvi odbor Osvobodilne fronte. Takrat ga je imenoval »Narodno-osvobodilni odbor« z nalogo: voditi narodno-osvobodilno gibanje, opravljati propagandne posle, zbirati finančna in materialna sredstva, mobilizirati ljudi za partizane in voditi sabotažne akcije. Člani prvega odbora OF Gor. Radgona so bili: Jože Hojs, Oto Jeme in Franc Kurbus.

SKOJ je imel takrat že deset članov.

16. oktobra 1941 je radgonsko območje dalo prva dva partizana: Franca Pintariča iz Spod. Ščavnice in Jakoba Vrečo iz Crešnjevec. Oba tovariša sta pozneje padla.

Iz že zapisanega je moči sklepati, da je ustanovni sestanek OF 14. avgusta 1941, mnogo pomenil za Gor. Radgono in njeno okolico; na njegovih temeljih se je naša dotdanja tajna organizacija razvila v OF in SKOJ, ki sta bili od tedaj naprej gibalno narodno-osvobodilnega gibanja na zelo izpostavljenem območju ob severni meji.

Narodno-osvobodilno gibanje se je vedno bolj širilo in je kljub velikim žrtvam zajelo vedno več ljudi, ki so pod vodstvom tov. Tita in družno z ostalimi jugoslovanskimi narodi prispevali svoj delež za osvobodjenje po okupatorju teptane domovine.

SPORED

priditev in proslava ob občinskem prazniku v G. Radgoni

12. avgusta (petek):

Ob 20. uri: Dramatizacija novele Jan de Hartog-a »Pod nebo zakonske postelje« — uprizori Mestno gledališče iz Celja v dvorani kina v Gor. Radgoni.

13. avgusta (sobota):

Ob 16. uri: Dramatizacija novele Jan de Hartog-a »Pod nebo zakonske postelje« — ponovitev v istih prostorih.

Ob 20. uri: Svečana seja občinskega ljudskega odbora, nato akademija ob sodelovanju celjskega mestnega gledališča, domačega društva »Sobode« in »Partizana«.

14. avgusta (nedelja):

Ob 5. uri: Budnica po mestu.

Ob 9. uri: Praktične gasilske vaje.

Ob 10. uri: Dramatizacija novele Jan de Hartog-a »Pod nebo zakonske postelje« — ponovitev za člane sindikata vinogradniških delavcev in uslužbenec v dvorani kina v G. Radgoni.

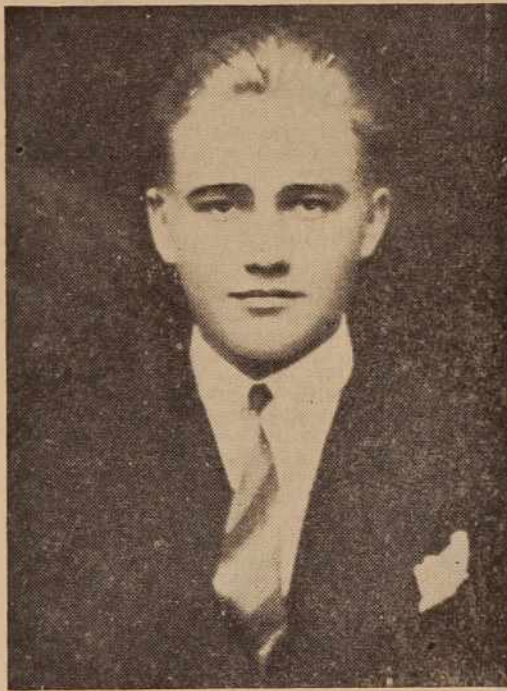
Ob 11. uri: koncert godbe na pihala za telovadnim domom društva »Partizan« v Gor. Radgoni.

Ob 14. uri: SVEČANA PROSLAVA na prostoru za dvorano kina — govoril bo predsednik Okrajnega odbora SZDL za okraj Murska Sobota tov. Miloš Ledinek.

Ob 15. uri: Nastop pevskih zborov, članov »Partizana« in gasilcev.

Po končanem sporedu ljudsko rajanje na prostoru, kjer je bila priditev.

Vabi odbor

Jakob Vreča, borec iz leta 1941, je bil na prežiškem pohodu ujet in 15. novembra 1942 ustreljen v Mariboru skupaj s Stefanom Kuharjem.

smo zbirati vojaški in sanitetni material, denar. Tov. Pintarič je že pred nemškim napadom na Sovjetsko zvezo začel graditi bunker na Spod. Ščavnici. Pri delu mu je pomagalo tudi nekaj radgonskih mladincev. V bunkerju je skrival vojaški material in ga od tam odnašal partizanom.

Maja 1941 je dobil tov. Jože Hole zaposlitev pri Murski regulaciji v Gor. Radgoni. Tam je prebival in bil zaposlen tudi gradbeni tehnik tov. Oto Jeme, katerega je tov. Hole pridobil za narodno-osvobodilno gibanje.

Zaradi svoje ugodne lege je postala Murska regulacija najvažnejša javka v Gor. Radgoni. Sem so prihajali kurirji in ilegalci, tu prenočevali. Tod so bili vsi najvažnejši sestanki. Skratka: Murska regulacija je bila žarišče upora v radgonskem okolišu.

Nemški napad na Sovjetsko zvezo ni presenetil naše ilegalne organizacije. Do takrat se je bila že tako razmahnila, da so se začele pojavljati težave, predvsem zaradi tega, ker nismo imeli povezave s središčem uporniškega gibanja. To

Franc Pintarič iz Spod. Ščavnice je odšel med partizane že leta 1941. Kot borec Stajerskega bataljona je pozneje padel.

do tega, da so izgubili svoj narodnostni ponos in si zaželeli nekaj, česar sploh niso poznali.

V radgonskem predelu se je Kulturbund močno povezal z Jugoslovansko radikalno zajednico, ki je podpirala njih izdajalsko delovanje, in vrnil svoje služabnike v organizacijo Sokola, ki je v Gor. Radgoni edini branil nacionalne koristi.

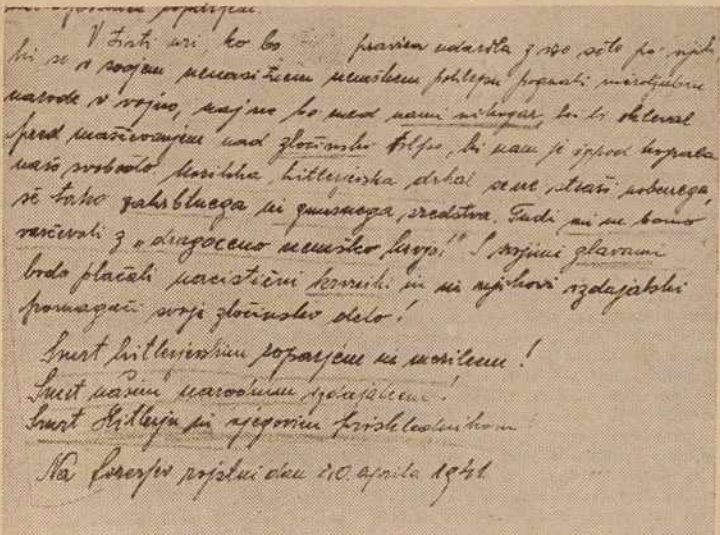
V boju proti peti koloni sta pred nemškim napadom na Jugoslavijo opravila veliko poslanstvo v vrstah naše mladine tovariša Rafael Berce, profesor na ljutomerski meščanski šoli, in narodni heroj Jože Kerenčič, profesor na meščanski šoli v Gor. Radgoni. Svojim dijakom in drugim mladim ljudem sta posredovala napredne ideje.

Radgonska mladina je dobila stik z naprednimi idejami tudi po dijakih, ki smo obiskovali šole v Ljubljani, Mariboru in M. Soboti.

S tov. Jožetom Holcem s Kobilišaka pri Radencih sva bila tik pred vojno sprejeta v SKOJ na Tehnični srednji šoli v Ljubljani. Tam sva spoznala marksizem-leninizem in metode ilegalnega delovanja, kar nam je pozneje zelo koristilo pri organiziranju osvobodilnega gibanja v radgonskem okolišu.

Marca leta 1941 se je položaj na radgonskem območju skrajno poslabšal. Nemški pritisk izza meje se je stopnjeval iz dneva v dan. Peta kolona je delovala z vso paro. Naša propaganda je bila neznatna v primerjavi s fašistično.

27. marca 1941 je radgonski Sokol organiziral pri opekarni kre-

Faksimile proglasa, katerega je na Hitlerjev rojstni dan leta 1941, napisal probojorec Franc Pintarič iz Spodnje Ščavnice.

KMETIJSTVO - NA OBMOČJU KOMUNE VSESTRANSKO RAZVITA PANOGA

Nova radgonska komuna bo med redkimi, ki bo imela vsestransko razvito kmetijstvo. Na tem prelepem kosčku slovenske zemlje uspevajo menda vse rastline, razen južnega sadja. Sladkoustnežem se že v kratkem obeta, da se bodo sladkali z doma pridelanim sladkorjem, a kadilci bodo nemara kadili domač tobak — vsaj poskusi so pokazali, da tudi tobak v teh krajih dobro uspeva.

Po letošnjem popisu bo imela nova radgonska komuna sledeče površine zemlje:

	Priv. sektor	Soc. sektor	Skupaj
	ha	ha	ha
njive	4.476	818	5.296
travniki	2.442	608	3.050
pašniki	560	91	651
vinogradi	474	459	933
sadovnjaki	720	206	926
neplodno	509	218	727
gozdovi	2.488	957	3.445
Skupaj	9.181 ha	2.400 ha	11.581 ha

Njiv je 49%, travnikov 28%, pašnikov 6%, sadovnjakov 8,5% in vinogradov 8,5%. Medtem pa je v Slo-

veniji od skupne površine zemlje le 3,9% vinogradov in 3,2% sadovnjakov, kar priča za vinogradniško-sadarski značaj te pokrajine.

79% je kmečke zemlje, medtem ko 21% zemlje upravljajo kolektivni socialistični gospodarstev. Ta gospodarstva pa posedujejo 1/2 vinogradov in okrog 1/4 sadovnjakov.

Prebivalcev bo imela nova komuna 15.803, od tega je 9.552 kmečkih prebivalcev, kar predstavlja okrog 60%. Na km² živi 95 prebivalcev, kar je razmeroma zelo gosta naseljenost, saj znaša za FLRJ 54, za LRS 86, za Slovenske gorice pa 88. Močno naseljenost povzroča vinogradi oziroma njih način obdelave, saj je povprečna naseljenost v občini Apače in Ivanjci okrog 80, medtem ko znaša v Radgoni nad 130, a v občini Radenci okrog 120 na km². Obdelovalne zemlje odpade povprečno na enega prebivalca 0,68 ha, na prebivalca, ki se bavi s kmetijstvom, pa 1,13 ha.

Ing. Tone Škvarč

nice na 4 dele rži prav gotovo ni dober, saj daje rž med vsemi žiti najmanj pridelka. Zaradi zimskega izpiranja in letnih pripek bi praha na naših njivah nikakor več ne trpeli. Njiva bi naj bila vedno zelena kot travnik. Na strnišče bi naj čimveč sejali krmnih rastlin za siliranje (koruza, sončnice, grašica, poljski grah), pa tudi za rani spomladanske odkos kot inkarnatko, zmes rži in grašice oz. graha. Kjer

bi naj prišlo žito za žitom, oz. za ranim krompirjem, oljno repico ali semensko inkarnatko zopet žito, bi kazalo uvesti zeleno gnojenje z lupino, ki hitro raste in da obilen pridelek. Ajdo in repo bomo sejali le na manjših površinah zemlje, ker nam navedene rastline nudijo sigurnejši in večji pridelek.

Setev dobrih semen in njih redna zamenjava, ko se izrode, a to je pri pšenici, ovsu in ječmenu vsakih 6—8 let, pri rži vsako 3—4 leto, pri koruzi vsako 2—3 leto, pri krompirju pa vsako 3.5. leto. To nalogo bo najlažje in najbolje izvedla kme-

tijska zadruga, katere strokovnjak bo istočasno preizkušal, katera sorta bi se najbolj obnesla. Če bi imela n. pr. komuna oz. KZ za področje komune nameščene 3 kmetijske strokovnjake, ki bi se bavili s poljedelstvom, živinorejo in z vinarsko-sadarsko panogo, bi ti veljali z vsemi dajatvami letno okrog 900.000 din. Pri 10.000 ha obdelovalne zemlje pa pomeni to letno obremenitev z 90 din na ha, kar velja liter vina, 3 kg pšenice ali 3 kg jabolok. Ti ljudje bi prav gotovo napravili več koristi, saj bi, če bi izboljšali pridelek po ha samo za 200 kg žita, vrnili 66-krat svojo plačo.

Nič manj važna ni odbira dobrih plemenskih živali, predvsem bikov, za kar pa je potrebna točna in vztrajna selekcija. Izločanje tuberkuloznih živali, zdravljenje metiljavosti in jalovosti pa bo znatno pripomoglo k donosnosti živinoreje. Beljakovine, ki jih naši krmi tako primanjkuje, bo možno nadoknaditi s pravočasno pokošenim senom na izboljšanih travnikih, dalje pa s setvijo detelj in lucerne. Marsikje bo lucerna uspevala, ko bomo pričeli z apnenjem njiv. Saturacijski mulj je prav poceni, saj stane tona franco postaja Radgona vsega 800 din. Trosimo ga 3—5.000 kg na ha. Zraven tega pa vsebuje mulj še precej fosforja. Siliranje krme bo preprečilo propadanje in gnitje krme v jeseni, s setvijo ječmena, soje in poljskega graha pa bomo prišli najceneje do potrebnih beljakovin za mlado govejo živino. Smetana, ki da izkupiček za polno mleko, pa nam bo s pomočjo posnemalnikov pustila doma posneto mleko, ki je nena-domestljiva hrana za svinje, pa tudi za teleta. KZ bi pri svojih zbiralnicah zmoglo opraviti to dobičkonosno delo.

Sadjarstvo - pomemben vir dohodkov

Sadjarstvo daje na 926 ha zemlje važen vir dohodkov. Popis prikazuje okrog 115.000 dreves, od teh 73.000 rodni jablan, 4.000 rodni hrušk, 8.000 rodni sliv, 2.000 rodni orehov in okrog 3.000 ostalih rodni dreves (breskve, marelice, češnje, višnje, kutine), skupaj torej 90.000 rodni dreves. Pri povprečnem letnem pridelku 50 kg predstavlja to 300 petnajststonskih vagonov pridelka in pri ceni 20 din za kg vrednost 90.000.000 din. Brutodohodek iz sadjarstva znaša letno torej po kmečkem prebivalcu okrog 10.000 din. Iz tega je vidna važnost sadjarstva za narodni dohodek prebivalcev naše komune. Toda ta dohodek se bo moral še bitno povečati in sicer z boljšim gnojenjem in škropljenjem sadnega drevja. 10 kg umetnega gnojja z delnim dodatkom hlevskega gnojja bo izboljšalo rodnost in odpornost sadnega drevja. Pri današnji ceni gnojja pa je to izdelek od 60 din, ki ga dobimo povrnjenega s 3 kg jabolok oz. sadja. Ker pa je v preteklih letih kapar San Jose močno poškodoval predvsem jabolčne nasade, bomo morali pričeti z obnovo novih sadovnjakov. Sadnih dreves bo dovolj na razpolago in poceni, le obnovo bomo morali dobro zasnovati. Strnjeni sadovnjaki bodo zaradi škropljenja in oskrbe v bodoče edino donosni. V vseh bregovih predelih, vse od Čmureka čez Podgorje, Plitvički vrh, Zbigovce in druge vrhove vse tja do Kapele ali Murščaka bi bilo možno preko 1.000 ha izpranih in slabo ro-

dovitnih njiv spremeniti v cvetoče in rodovitne sadovnjake. Ne računajoč pridelek krme v njem, bi nudil sadovnjak pri pridelku 1 vagona na ha letni brutodohodek čez 200.000 din, medtem ko daje n. pr. pšenica pri 20 q/ha le 60.000 din dohodka. Kvalitete kanadk, boskopa, parmene, krivopeclja in jonatana pa je iz teh hribov daleč naokoli poznana. Krize pri sadju pa z ozirom na naš gospodarski razvoj prav gotovo ne moremo pričakovati. Zato bomo morali kakor gospodarsko

kaže, da v kolikor je še neizkoriščenih vinogradniških površin, bo potrebno opustiti ravno toliko neprimernih vinogradniških leg in nasadov samorodnic. In ravno samorodnic bi naj bilo med našimi vinogradi okrog 18%! To pa je vsekakor porazna številka in samorodnicam bomo morali v interesu našega vinogradništva napovedati v najkrajšem času bitko za popolno iztrebljenje.

Tembolj pa bomo morali podpirati obnovo vinogradov. Obnovljeni in v dobrem stanju je komaj 1/3 vi-

Totov mlin v Očeslavcih — važna postojanka borcev za svobodo. Pri Totovih, znani partizanski družini, so se pogosto oglašali tudi voditelji upora. Pri tem mlinu je tik pred svobodo padel Janko Jurkovič - Ibo.

vodstvo komune, tako kmetijske zadruge in vsi kmetovalci posvetiti vso pozornost oskrbi in izboljšanju obstoječih in obnovi novih sadovnjakov.

In žlahtna vinska trta

Vinogradništvo daje na 933 ha pri povprečnem pridelku 25 hl/ha in pri ceni 100 din za liter okrog 250 vagonov vina ali 250 milijonov din brutodohodka. Za okrog 100 vagonov izvoznih vin dosežejo vinogradniška gospodarstva in vinarska zadruga seveda znatno boljše ceno in ustvarjajo s tem letno 250.000 dolarjev (deviznih sredstev), a to je

n. pr. 80 najmodernejših osebnih avtomobilov. Doma pa pomeni v merilu komune letni brutodohodek na kmečkem prebivalcu v znesku 24.000 din. Seveda pri ceni 100 din za liter.

Talne razmere bi ne dopuščale, da bi v mejah naše komune sadili trto na večjih površinah zemlje, kot so danes. Verjetno bo težko preseči površino 1.000 ha. Nova rajonizacija

nogradov, 1/3 jih bolj slabo rodi, medtem ko je 1/3 nujno potrebna obnove. Če bi teh 300 ha hoteli obnoviti v 5 letih po 60 ha, bi za to potrebovali pri razdalji 1,5×1,2 m okrog 356.000 cepljenk, za kar bi potrebovali pri normalnem pridelku 1.200.000 ključev. Ker pa ima Vinogradniško gospodarstvo v Radgoni 12 ha matičnjakov in v V. G. na Kapeli 8 ha, znaša pridelek teh matičnjakov 1,5—2 milijona ključev letno, s čemer je pridelek trsnih cepljenk za gotovljen, da, celo je ustvarjen višek za potrebe izven komune. Ker stane obnova 1 ha vinograda najmanj 1 milijon din, bo potrebno v naslednjih letih preskrbeti za obnovo vsaj 60 milijonov din za potrebe celotne komune, upoštevajoč pri tem vse lastniške sektorje.

Iz doslej razloženega sledi, da je kmetijstvo osnovna gospodarska panoga naše komune. Njeno vodstvo bo moralo krepko poseči v upravno-planske posle, pospeševalna služba pa se bo morala trdno nasloniti na splošne kmetijske zadruge. Skopo odmerjen prostor mi je dovolil nanižati in omeniti le najbitnejše probleme. Za podrobno izvedbo teh nalog bi morali napisati knjige. Za uresničitev teh smotrov pa bo morala današnja generacija prav krepko stisniti dlani, da bi ob koncu predala bogatejšo dediščino mlajšemu rodu!

VINOGRADNIŠKO GOSPODARSTVO KAPELA

vam nudi pristna buteljčna in namizna vina, okusen sadjevec, trsne cepljenke, ključke in sadna drevesca.

Prebivalstvu radgonske komune čestita k njegovemu domačemu prazniku.
DELOVNI KOLEKTIV

Več kot polovica prebivalcev se bavi s kmetijstvom

Prebivalstvo živi v 3.151 gospodarstvih oz. gospodinjstvih in odpade na eno gospodinjstvo 5 prebivalcev. Navedena gospodinjstva pa pripadajo sledečim gospodarskim skupinam:

nekmetovalci	712
kmetovalci do 0,5 ha	388
od 0,5—2 ha	503
od 2—3 ha	308
od 3—5 ha	676
od 5—8 ha	281
od 8—10 ha	83
nad 10 ha (z gozdovi)	180

Skupaj . . . 3.151

Kmečkih gospodinjstev je 2.419, od katerih je pretežno iz prve in druge grupe t. j. do 0,5 ha in od 0,5—2 ha delavstvo na kmet. Posestvih in v ostalih gospodarskih podjetjih. Jih je pa med temi vsaj 1/3, ki ni nikjer zaposlena in na teh malih gospodarstvih komaj životari. Kmetijska proizvodnja je skrajno primitivna.

Struktura posestev pa ostane še tudi v nadaljnjih grupah, t. j. nad 2 ha dokaj neugodna v družbenem in ekonomskem pogledu. Posestev od 2—5 ha, ki prav ničesar ne pridelajo za trg, največkrat pa še za svoje družine premalo, je 984 ali 40% od vseh kmečkih gospodinjstev. Le preostalih 544 gospodarstev nad 5 ha zemlje ali 25% od kmet. gospodarstev pridelava zraven svojih potreb še tudi nekaj za trg. Zato bi bilo napačno čakati na čas, ko bo industrija zaposlila odvisno prebivalstvo. To se bo brez dvoma zgodilo, vzporedno pa je naša naloga: močno izboljšati naše kmetijstvo, da bi nudilo vsemu prebivalstvu dobičkonosno zaposlitev. Pot k temu je obnova in racionalna oskrba vinogradov in sadovnjakov, boljša oskrba njih in travnikov, kvaliteten vzpon živinoreje, izboljšanje zemljišč, organizacijska ureditev in napredno poslovanje splošnih kmetijskih zadrug in njih podjetij.

Poljedelstvo in živinoreja

Stanje živine je sedaj sledeče: 747 konj, 7651 goved — od tega 4501 krav, 59 bikov, svinj 11.347 in 35.461 kom. perutnine. Od tega je okrog 8.800 glav odrasle živine, kar pa je z ozirom na 10.854 ha obdelovalne zemlje vsekakor premajhen stalež, računajoč, da naj bi prišla na vsak ha obdelovalne zemlje vsaj 1 odrasla žival. Na drugi strani pa že današnje površine zemlje s krmnimi in travniki ne zadostujejo za dobro prehrano sedanjega staleža živine. Žal, da mi prostor ne dopušča prikazati porazno stanje krmne bilance v številkah. Toda: kje najti izhod iz tega začaranega kroga? Delno pomagajo reševati ta problem rejci na malih gospodarstvih z eno kravico. Ti ljudje, predvsem delavci na kmetijskih gospodarstvih in ostalih podjetjih prerede in to največkrat zelo dobro svojo kravo s

Radgona ob prevratu

Prvih štirinajst junijskih dni leta tisočdevetstoosmnajst je bila Radgona v senci vislice, ki jih je po višjem nalogu dal postaviti komandant mesta pred vojaško jahalno šolo. To je bilo 30. maja — na dan prve obletnice majske deklaracije. Prav tam so postavili vislice zato, ker je bilo to mesto, na katerem so bili tri dni poprej ustrelili vojaka Antona Melihena in Rudolfa Ukoviča, pripadnika 97. tržaškega pešpolka. Ustreljenca sta širila med vojaki misel o uporu proti Avstriji.

30. maja 1918 je komanda na tem mestu zbrala vojsko in odredila mihodhod pred vislicami. Država je s tem defilejem skušala ukrotiti nezadovoljno vojsko, vendar pa je kljub temu morala propasti: hotela pa se je rešiti propada, zato ni izbirala sredstev.

Naše obmejno prebivalstvo ne bo nikoli pozabilo zločina avstrijske soldateske z dne 27. maja 1918, ko sta bila ustreljena Melihen in Ukovič, ustreljena zato, ker sta navduševala svoje sorojake za Jugoslavijo. Odkril ju je 23. maja 1918 neki vojaški orožnik, ki je prisluškoval razgovoru Melihena in Ukoviča s slovenskimi in hrvaškimi vojaki. V tem razgovoru sta napovedala propast Avstrije in rojstvo Jugoslavije. Vojaki orožnik je takoj oba prijel in odpeljal v zapor.

Ko je za aretacijo izvedela radgonska posadka, ki je štela 800 moških, se je razen tistih vojakov, ki so prebivali v barakah pri železniški postaji, takoj uprla. Vojaki so si hoteli utešiti glad, ki je bil takrat v Avstriji že dokaj splošen pojav, zato so najprej napadli vojaška skladišča. Komanda je poklicala na pomoč vojaške iz barak pri železniški postaji. Boj je trajal vso noč. Upor so zadušili šele 24. maja v zgodnjih jutranjih urah. Mnogi uporniki so zbežali. Vojaške oblasti so si hotele zagotoviti mir, zato so 25. maja 1918 razglasile naglo sodišče na vsem slovenskem območju. Prvi žrtvi sta bila Melihen in Ukovič. Melihen je vedel, kakaj je padel. Ko so ga kot prvega postavili pred puškinje cevi, je zaklical: »Jaz pa sem prvi za Jugoslavijo!« (Straža z dne 20. decembra 1918.)

26. decembra 1918, leta je bila Radgona zopet središče pozornosti. Takrat je bilo v prostorih vojaške jahalne šole veliko manifestacijsko zborovanje za priključitev Radgone in Prekmurja k Jugoslaviji. To zborovanje je sledilo enako pomembnemu 5. novembra 1918, leta v Ljutomeru. Obe zborovanji se je udeležilo tudi mnogo Prekmurcev. Medtem ko so si madžarske oblasti še upale klicati na odgovornost udeležence Ljutomerskega shoda, pa niso ničesar ukrepale proti udeležencem radgonskega zborovanja. Ljutomersko zborovanje je bilo sklicano nekaj tednov po soboškem zborovanju Madžarov in madžaronov dne 20. oktobra 1918. Sobosko zborovanje se je proti volji sklicateljev spremenilo v manifestacijo za Jugoslavijo. Poslušalci so madžarske govornike prekinjali z medklici: »Mi smo Slovenci! Živela Jugoslavija!« (Prekmurje, spisal univ. prof. dr. M. Slavič, Ljubljana, 1921.)

Tudi na dan radgonskega shoda niso Prekmurci ostali doma. Iz najbolj oddaljenih vasi so se podali v Radgono. Mnogi so prehodili tudi po osem ur dolgo pot. To je zelo

prizadelo Madžare, ki so se nadejali, da se jim bo posrečilo ustvariti protijugoslovansko razpoloženje med prekmurjskimi Slovenci. Manifestacija v Radgoni pa je pokazala, da so Prekmurci za Jugoslavijo, da pri tem sploh ne govorimo o prebivalstvu z desnega brega Mure, zlasti Videmčanov, ki so se tudi v večjem številu udeležili tega zborovanja. Slednji so se že s podpisom majske deklaracije po 30. maju 1917 odločili za Jugoslavijo.

O shodu v Radgoni so poročale tudi »Novine« z dne 12. januarja 1919.

»V Radgoni na Stefanovo se je vršil tabor. Prišli so i Prekmurci. Za predsednika so postavili vogrskega Slovenca z Beltince. Sprejeli so resolucijo (odločbo): »Prvi tabor prekmurjskih Slovencev pozdravlja

Ivan Kreft, zvezni ljudski poslanec desnega brega Mure

novo skupno vlado neodvisne države S. H. S. (Slovencev, Hrvatov i Srbov) i jo prosi, da vzame kmalu pod svoje okrilje slovenski Prekmurje.

Komaj dva dni po radgonskem shodu so jugoslovanski prostovoljci pod vodstvom kapetana Jurišiča prekorali Muro z medjimurske strani in zasedli Dol, Lendavo, Crensovec, Beltince in M. Soboto. Na Ljutomerski in verzejski strani pa sta zbirala prostovoljce Viktor Kukovec in učitelj S. iz Verzeja. Božidar Sever, Prekmurec samo po materi, pa je skupaj z zavednimi domačini Prekmurci organiziral »Narodni svet za Prekmurje«. Jurišičevi prostovoljci niso sprva nameravali na noben odpor. To je bilo zanje tudi usodno. Počutili so se preveč varne in so podcenjevali madžarske nasprotnike. Se preden se je 3. januarja 1919 zdanilo, so Madžari napadli naše prostovoljce. Dr. Dimovič, Jurišičev adjutant, in še pet prostovoljcev so ubili, Jurišiča težko ranili v roko, tako da so mu jo morali odrezati, šest oficirjev, dvajset vojakov in predstavnik »Narodnega sveta« Božidarja Severja pa ujeli. Sedaj so se dogodki v Prekmurju zelo naglo vrstili drug za drugim. Povezani so bili v glavnem z imenom Tkalec.

Organist Vilmoš Tkalec iz Crensovec, ki se je vrnil iz ruskega ujetništva, je bil nekaj časa poveljnik obmejne policije ob Muri

s činom nadporočnika, marca 1919 pa je postal prekmurjski boljševiški komisar v M. Soboti.

V znak priznanja za zasluge, pokazane v boju za priključitev Prekmurja k Jugoslaviji, so Prekmurci septembra 1919 izvolili Viktorja Kukovca za člana delegacije, ki je od osrednje vlade v Beogradu zahtevala, naj dobi vse Prekmurje enotno slovensko upravo. V skladu s to zahtevo, s katero je Beograd soglašal, je Pokrajinska vlada v Ljubljani odredila preselitev urada šefa politične oblasti iz Radgone v M. Soboto. Od tedaj se je pričela M. Sobota razvijati v gospodarsko in kulturno središče Pomurja.

Sredi junija 1919. je Tkalec začel snovati samostojno »Mursko republiko«, ki pa jo je centralna boljševiška vlada v Budimpešti še istega meseca zatrla z vojaškim posredovanjem.

S sklepom Zavezniškega vrhovnega sveta v Parizu z dne 1. avgusta je Jugoslavija dobila pravico, da lahko vojaško zasede Prekmurje. Jugoslovanske čete, poslani iz Maribora, so 12. avgusta iz Radgone vkorakale v Prekmurje. Poveljeval jim je podpolkovnik Uzorinac. Iz Ljutomerske in središke strani pa so v Prekmurje vkorakale čete, ki so bile poslani iz Zagreba in Ljubljane. Od takrat je bilo Prekmurje dokončno zasedeno. Madžari so sicer nekajkrat poskušali potisniti naše čete iz pokrajine, vendar pa se jim to ni posrečilo. Bilo je to 19. novembra 1919 zjutraj. Tega dne so madžarske enote prekorale demarkacijsko črto vzdolžno od Dol. Lendave. Zasedle so polovico mesta. Madžari so imeli zaradi tega napada mednarodne težave. Posebna komisija (v njej so bili poleg predstavnikov obeh prizadetih držav tudi zastopniki Anglije, Francije, Italije in Japonske) je na samem kraju proučila obmejni izgreed in obsodila Madžarsko, da je brez poviada napadla. Madžari so se morali opravičiti in kaznovati oficirje, ki so vodili napad.

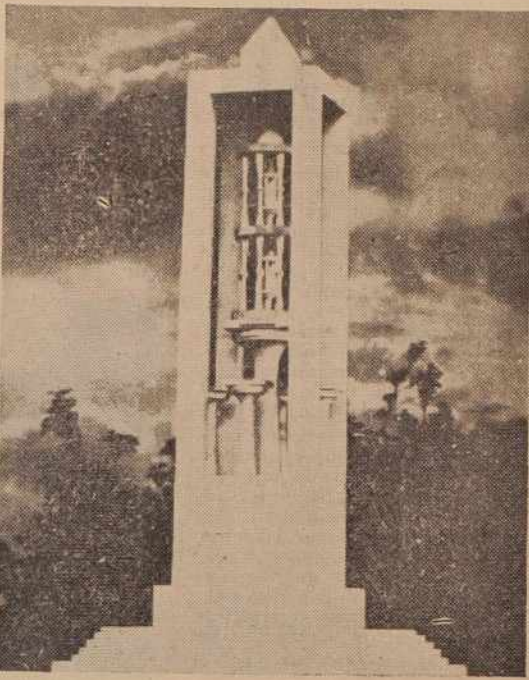
Boj za Radgono in slovenske vasi v njeni okolici (Potrna, Žetinci,

Justifikacija Radgonskih žrtev v maju

Dedonci, Zenkovci in Slovenska Gorica) pa se je nadaljeval. Po prvem načrtu mirovne pogodbe, ki je bila 2. junija 1919. leta predložena avstrijski delegaciji, je bila Radgona z župnijo vred priključena Jugoslaviji. Na zahtevo italijanskega predstavnika v Vrhovnem svetu ministra Tittonija (njemu je pritegnil tudi Arthur James Balfour, ki je

Svetilnik — spomenik padlim žrtvam in Maistrovim borcem, zgrajen v Radgoni. Nemci so ga porušili leta 1941.

Ivan Kreft:

O pravicah, ki so zajamčene Slovincem v radgonskem kotu

27. julija letos so začele veljati tudi tiste določbe državne pogodbe z Avstrijo, ki jamčijo slovenski manjšini na Koroškem in Stajerskem (Radgonski kot) ter hrvatski manjšini na Gradiščanskem narodnostne manjšinske pravice.

S 7. členom so zajamčene naslednje pravice:

1. Avstrijski državljanji slovenske in hrvatske narodne manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Stajerskem uživajo iste pravice pod enakimi pogoji kakor vsi drugi avstrijski državljanji, vključno pravico do svojih lastnih organizacij, zborovanj in tiska v svojem narodnem jeziku.

2. Upravičeni so do osnovnega pouka v slovenskem ali hrvatskem jeziku in do sorazmernega števila lastnih srednjih šol; v tej zvezi bo-

do šolski učni načrti pregledani in bo ustanovljen za slovenske in hrvatske šole poseben oddelek pri šolski oblasti.

3. V upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradiščanske in Stajerske s slovenskim, hrvatskim in mešanim prebivalstvom je poleg nemškega dovoljen slovenski in hrvatski jezik kot uradni. V takih krajih bodo označbe in napisi topografskega značaja prav tako v slovensčini ali hrvaščini kakor tudi v nemščini.

4. Avstrijski državljanji slovenske in hrvatske narodne manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Stajerskem so udeleženi v kulturnih, upravnih in sodnih ustanovah pod enakimi pogoji kakor drugi avstrijski državljanji.

5. Dejavnost organizacij, ki merijo na to, da odzamejo slovenskemu ali hrvatskemu prebivalstvu njegovo značaj in pravice kot manjšine, se mora prepovedati.

Po točki 3 člena 7 je torej tudi v radgonskem kotu dopuščeni slovenski jezik kot uradni poleg nemškega, kajti določba glede uradnega jezika ne potrebuje nobene izjeme zakonodaje, kakor to zahtevajo ostale določbe 7. člena državne pogodbe.

Določbe, ki presegajo dosedanje predpise avstrijske zakonodaje, se nanašajo na manjšinsko šolstvo, na napise topografskega značaja, na soudeležbo pri kulturnih, upravnih in sodnih ustanovah na osnovi enakih pogojev kot ostali avstrijski državljanji tega območja.

Pomurskim Slovincem v okviru Avstrije bo tako omogočena enakovredna soudeležba pri vseh javnih službah.

gone pa je dobil civilni komisar dr. Lanjšič dne 17. oktobra 1919, ko so Radgono in Prekmurje obiskali predsednik deželne vlade za Slovenijo dr. Janko Brejce, poverjenik za uk in bogočastje dr. Karel Vrstvšek in minister dr. Anton Korošec.

Naša radgonska meja pred 36. leti

Božidar Borko

Ko sem pred dobrimi šestintridesetimi leti, v aprilu 1919, prišel v Radgono, da mlad in neizkušen preozemem uredništvo obmejnega tednika »Murska straža«, ki je prav tedaj pričel izhajati, je bila demarkacijska črta še precej nestanovitna. Včasih je bilo slišati iz bližine streljanje, spopadale so se obmejne straže, med domačini si čutili negotovost glede nadaljnjega usoda tega kosa naše etnične meje. Mesto Radgono je zasedla vojska nove države SHS, po radgonskih ulicah so krožile patrulje kakor v slehernem zasedenem mestu, čigar pripadnost je še sporna. Prehod preko starega lesenega mostu iz Gornje Radgone v Radgono je bil prost, straže niso ovirale prometa, ki se je kmalu normaliziral. Počasi so utihnili strelji na demarkacijski črti, črsta položaj v Mariboru je oploval tudi na položaj v radgonskem sektorju. Tedaj se je živo razmahnila politična in kmalu tudi diplomatska borba za usodo »radgonskega kota«.

Šlo je za to, da se ohrani in zavaruje naša narodnostna meja onkraj Mure in prepreči avstrijski klin, ki se je pozneje res zabil med ozemlje Prekmurja in ozemlje na desnem bregu Mure. Za ta košček zemlje, tehten, če smo ga merili s slovenskimi merili in komaj viden v tedanji diplomatski igri za novo mejo med nasledstvenimi državami propadle Avstro-Ogrske, se je bilo treba boriti najprej z orožjem, nato pa s propagando in diplomacijo. Vojaska zasedba spornega ozemlja je

ustvarila podlago za politično akcijo. Slovenske vasi v okolici Radgone na stajerskem ozemlju (Žetinci, Potrna i. dr.) so se začele narodnostno prebujati in to je odmevalo v sami Radgoni, kjer je bilo le malo zavednih Slovencev.

V tej fazi obmejnega razvoja so se na obeh straneh sprožila tudi šovinistična čustva, kakor jih po napadi srečujemo povsod na mejah, ko se staro stanje pretrga in je treba določiti ne samo novo državno mejo, marveč tudi nove odnose med ljudmi. Že samo dejstvo, da se je z novim urejanjem meje in narodnostnega stanja ustavil proces pomencovanja, je pomenilo za plast radgonskih meščanov neprijetno prebujenje v novo realnost. V slovenskih krajevnih krogih tokraj Mure pa se je nekoliko preveč občutila sprostitev tistih sil, ki so bile dotlej bolj ali manj zatrite in oslabiljene. Tisto spodobno sosedstvo, o katerem sodim, da vlada sedaj med jugoslovanskimi in avstrijskim bregom Mure, je bilo takrat še nestoarna iluzija redkih »idealstov«. V tedanjem ozračju na naši meji še ni mogla uspehati nobena zlahtnejša oblika pravičnosti in razumno urejenega sožitja. Slaba preteklost se zmerom maščuje na sedanjosti in samo čas in pravilen razvoj lahko preženeta strup iz pokvarjenih sosedskih odnosov.

Kakor je položaj v Mariboru s

nega središča slovenskega gibanja v Pomurju so prihajale Prekmurcem narodnostne, politične in kulturne spodbude.

Radgona je imela takrat eno samo tiskarno (Semlitschevo, Zemlji-

čevo), ki jo je vodila lastnikova vdova; z njo je bila združena tudi manjša knjigarna. Slovenski interesi in naš državni prestiž so zahtevali, da je ta tiskarna služila Slovincem v boju zoper miselnost, ki je sicer stala zanje. To so tedanji Radgončani morda najhroš občutili; to jim je šlo najbolj na živce. Slovenski tednik tiskan v nemški tiskarni, z uredništvom in upravo v sami Radgoni, je bil vsaj prvo leto najpogostejša bojna zastava na demarkacijski črti med dvema državama in narodoma, bojevit glas naroda, ki v teh krajih dotihmal ni imel svojega tiska.

Take čisto posebne, napete, obojestransko izzivalne razmere so v tistih letih do sklenitve senžermenske mirovne pogodbe, ki je dokončno odločila spor za »radgonski kot«, napodihovale politične boje za našo mejo. Gornja Radgona je bila v tem času, t. j. od 1. 1919 do 1. 1921, sicer samo predmestje Radgone, vendar pa najzanesljivejša trdnjava obmejne slovenske. Prežijljala je svojo najslavnejšo dobo; takrat se je ustanovila o nji tudi prva slovenska tiskarna v obmurskih krajih in obmejni tednik je lahko še nadalje zastopal slovenske interese. Ideologija takratnega obmejnega slovenstva je slonela na družbenem in spetovno-nazorskem slogaštvu; med izdajatelji »Murske straže« sta bili zastopani obe tradicionalni meščanski

stranki in celo socialni demokratje, vendar so domači klerikalci skušali kljub urednikovemu odporu izigrati slogaško premirje in napeljati vodo na svoj mlin. Odločitev senžermenske mirovne konference je pomenila trd udarec za vse prepeč razgrete glave tokraj Mure, toda v bojih za novo mejo se je izoblikovala širša narodnostna zavest v tej obodni pokrajini, ki pred 1. 1919 ni bila več daleč od pomencenja, saj je buržoazija iz Radgone, Gradca, Lipnice in drugod osvojila najpomembnejše gospodarske pozicije v teh čisto slovenskih krajih.

Morda bi bil naš položaj pri Radgoni pred šestintridesetimi leti trdnjši, če se ne bi spor za novo državno in narodnostno mejo vodil na liniji krajevnih interesov in malomeščanskih obračunavanj, če bi vojska uprava (pretežno hrvaška in ne povsem čista, kar se tiče ostankov črnožolte mentalitete) povsem razumela specifične interese slovenske meje in če bi tedanja politična Ljubljana imela več čuta in časa za položaj na severni meji. To bi ugodneje vplivalo tudi na naš diplomatski položaj.

Toda vse to je že dolgo zgodovina; nekdanji problemi, njih reševanja, ljudje, ki so bili udeleženi pri nastajanju novega obmejnega slovenstva — vse je že daleč v preteklosti. V Gornji Radgoni pa so bili že tedaj položeni prvi temelji njenega sedanjega razvoja.

Zadnje obdobje mladinskega dela je bilo kronano z velikimi uspehi

(Nadaljevanje iz 10. strani)

Po konferenci SKOJ v Črešnjevcih, kateri so prisostvovali Jože Hojs, Silva Rozmarič, Milan Pučko, Leo Kavčič, Zora Kozar, Vili Menčinger, Marjan Ravnikar, Tonček Štrakl, Milan Klemenčič in še nekateri drugi, je pričel SKOJ dobivati večje in odgovornejše naloge. Konferenco je vodil Talanyi Jože-Janez. Prisostvovali pa sta ji še Milko Domanjko-Mijo in Anica Stampar-Katarinca. Po konferenci smo najboljše skojevce določili za obveščevalno službo in druge važnejše akcije. Za organizacijo smo pridobili tov. Magdo Vrščaj, telefonistko na radgonski pošti. Dajala nam je dragocene podatke, ki jih je črpala iz pogovorov nacističnih funkcionarjev, žandarmerije in ostalih uradov. Tudi iz urada nemške žandarmerijske postaje smo jih dobivali s pomočjo pomožnega orožnika B. A. Ti podatki so bili takoj posredovani obveščevalcem zone in odreda, ki sta bila na terenu ljutomersko-radgonskega okrožja. Skojevca obveščevalna služba v G. Radgoni je na ta način večkrat že vnaprejšnje opozorila partizane o nameravanih hajkah in aretacijah, ki so jih Nemci pripravljali. Za napad na žandarmerijsko postajo v Apačah je mladina dobila od tamkaj službočuega B. J. podatke o številu, moči in orožju Nemcev. Tudi nemške straže na obeh mostovih v G. Radgoni so bile napadene po predhodnih podatkih, ki jih je oskrbel naša organizacija.

Okrajni odbor ZMS Radgona je vodil do julija 1944 Milan Klemenčič-Ivo, nato Milka Petje-Metka, od jeseni 1944 pa do osvoboditve pa Milko Domanjko-Mijo. V zadnjem obdobju, od jeseni 1944 do osvoboditve, je bilo politično mladinsko delo kronano z velikimi uspehi. Organizacije so se razširile, postale so politično enotne in sposobne izvrševati najtežje naloge, kljub pospešenemu teroru Nemcev in Kozakov, ki so ubijali naše ljudi. V tem obdobju smo imeli močne organizacije ZMS v Črešnjevcih, Policah, Sovjaku, Očeslavcih, Stavešincih, Ivanjcih, Čakovi, Stari gori, Hrastje Moti, Kobilščaku, Rožičkem vrhu in drugod.

Mladinska organizacija je poleg Osvobodilne fronte izvršila veliko in nepozabno delo na severni meji naše domovine. Na žrtvah Frančka Pintariča, Alojza Vreče, Jožeka Talanyja, Danice Klemenčič, Lojzeka Horvata, Marije Rožman in mnogih drugih mladincev, mladink in skojevcev, ki so žrtvovali svoja mlada življenja, je zrasla svoboda, ki so jo nešteti tako visoko cenili. Dali so vse — svoja življenja. Danes jih ni več med nami, ostali pa nam bodo v nepozabnem in svetlem spominu težkih dni naše zgodovine. Brez teh zvestih sinov in hčera, brez njihove ljubezni do zatirane domovine, brez številnih grobov, brez neizprosne boja naš narod ne bi nikdar dočkal svojega velikega dne — rojstva svobode.

Tudi šolstvu radgonskega okraja se obetajo boljši časi

MILAN KOCUVAN:

V Gornji Radgoni in njeni okolici se je šolstvo zelo zgodaj razvijalo. Ob deroči Muri je zemlja dajala mnogo, tu so se krizala pota preko rodovitnih polj, vinskih gor in srečevali so se ljudje raznih narodnosti. Obmejni kraj je zahteval vedno več, zato že zgodaj zasledimo začetne pisave.

Šolska komisija je spoznala leta 1776, da bi bilo treba v Radgoni ustanoviti glavno šolo. Iz raznih spisov je mogoče ugotoviti, da so otroci obiskovali šolo že mnogo pred 150 leti.

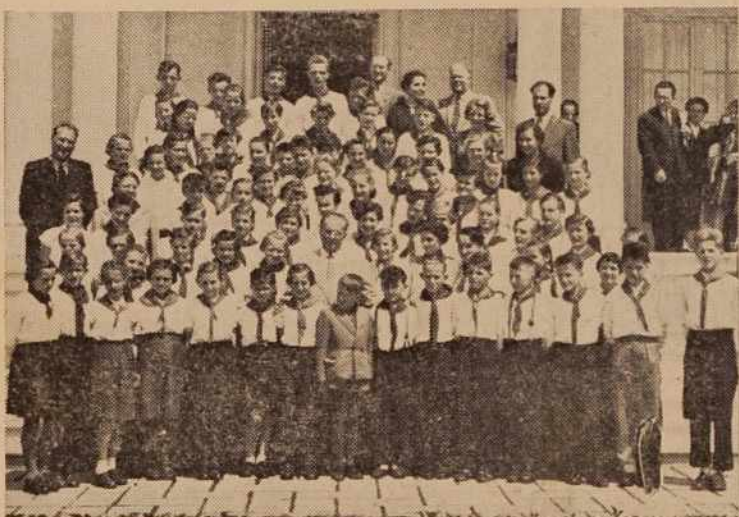
Prava šola v Gornji Radgoni pa se je začela kmalu po letu 1800. Podpisali Krempel, Kocbek, Kurnik, Fras, Osojnik in drugi se mnogokrat ponavljajo poleg križev, ki so jih zapisovali nepismeni ljudje. Bili so pisarni in so zabeležili, da so bili obrtniki in kmetje, manj kočarji in viničarji. Doma so tedaj ostajali revni, kočarski in viničarski otroci, ki jih je bilo v vinorodnih krajih mnogo. A tudi med temi ni bilo stroge meje. Tako je bilo mogoče, da se je šolska obveznost zgodaj uve-

ljavila in je dosegla v naslednjih letih v šolskem obisku nenačuden vzpon. Ljudstvo teh krajev je zgodaj spoznalo, da je šola zelo potrebna. — Prof. Marin nam je rekel, da v ljutomersko-radgonskem okraju že l. 1911 ni bilo 1% nepismenih ljudi, na kar smo bili Prleki, posebno učitelji, zelo ponosni. Le žal, da so v začetku bili na šolah učitelji, ki so vsiljevali nemško miselnost in nemški jezik. K temu so znatno pripomogli nemški lastniki posestev in nemško uradništvo. Ljudje so postali v pogledu narodnosti mlačni, rastlo pa je število nemškutarjev, katerih nepošteno delo še danes ni popolnoma zabrisano. Zato je bilo delo maloštevilnega slovenskega učiteljskega in ostalih izobražencev zelo težko. Zbiranje Slovencev v očeh Nemcev in nemškutarjev je pomenilo zbiranje raje, na katero so ščuvali pse.

Od prvih začetkov v letu 1805

Šolsko zgradbo so postavili Radgončani l. 1805 s prostovoljnim delom. 4. maja so ji položili temeljni kamen in se je ob tej priliki zbralo mnogo ljudi. Imela je učilnico in stanovanje za učitelja. Prvi učitelj, ki je v njej poučeval, je bil Simon Fras. Bil je na šoli od l. 1805 do

ta stare Jugoslavije. Kot učitelj in vzgojitelj odličnih sposobnosti je učil in vzgajal mladino v narodnem duhu in z velikim uspehom deloval v raznih organizacijah, ki so vzgajale narodno in stanovsko zavest. Mnogo se je trudil za zidavo nove šole in zbral zanjo lepo vsoto denar-

Radgonski pionirji pri maršalu Titu

l. 1852, za njim pa dolga leta nadučitelj Andreas Simonič. Tedaj je postala stara šolska zgradba premajhna in so poleg nje l. 1841 sezidali sedanjo enonadstropno šolo s 3 učilnicami in stanovanjem za šol. upravitelja. V zahodni vogal pri cesti so zazidali listino. L. 1872 se je število učencev tako pomnožilo, da je bil pouk tudi v stari šoli in sobi, ki je bila v neki privatni hiši. Toda tudi to je zadostovalo le kratek čas. L. 1895 so sezidali prizidek na zahodni strani s 3 učilnicami. Od tedaj ima šola sedanje lice in je že davno premajhna.

Najstarejši ljudje se spominjajo šol. ravnatelja Simona Erzenjaka, ki je poučeval vse do pozne starosti in dobil zlati zaslužni križec. Bil je odlični učitelj, toda hud nemškutar. Po prvi svetovni vojni je prevzel vodstvo šole šol. uprav. Karel Maverič in poučeval v šoli skoraj vsa le-

ta, toda vojna je preprečila vse nadaljnje delo.

L. 1938 je bila v Gornji Radgoni ustanovljena meščanska šola. 8-razredna osnovna šola s 5 vzporednicami je z okoliškimi šolami dajala mnogo učencev, ki so študirali. Njen prvi ravnatelj je bil Alfred Kos. Na njej sta poučevala in vzgajala novi rod narodni heroj prof. Jože Kerenčič in prof. Karel Rotovnik; oba sta bila ustrljena kot talca. Vojna se je v tem času naglo približevala.

Ves čas, posebno zadnja leta, je imelo učiteljstvo med ljudstvom težavno delo, kar je občutilo tudi pri šolski mladini. Šola je nudila kolikor je največ mogla, toda vplivi severne meje in glasov preko nje so bili vedno močnejši. Oblast je nudila sicer podporo, toda daleč premalo. Hujskači so bili na delu in škodovali povsod, kjer so le mogli.

Slovenski učitelj je tedaj govoril, fašist in petokolonaš pa sta — plačala. V zidanicah in gostilnah na periferiji je sedelo ljudstvo pijano besed in vina. Za šilinge in potem za

marke se je dobilo vse, tudi najdražje, kar je mogla dati slovenska mati. To so čutili predvsem prosvetni delavci, ki jih je nevedno ljudstvo vedno bolj stavilo ob stran.

Skozi težavne razmere v času okupacije

Meseca marca 1941 so se razmere v vsakem pogledu znatno poslabšale. Sramotni podpis pogodb s hitlerjansko Nemčijo in izprememba v vladi 27. III. 1941 so pokazali, da vojna ni daleč. Sledil je dogodek za dogodkom, laž za lažjo, šolski otroci pa so jih poslušali in ostajali doma. Fašizmu naklonjeni izdajalci so stali ob cestah in podili deco domov. Iz nekega razreda so otroci kar med odmorom pobegnili z nasmehom in nekateri z zaničljivimi besedami nam v slovo. Po par dneih je bila šola zaprta, vespoved pa je nastajala zmešnjava. Čutil si utrip srca za Hitlerja zaslepljenih ljudi, v sebi pa nepopisno bol, da si na mah preštel vse dneve, ki si jih prebil v šoli, pred deco v razredu, da bi jim bil oče in mati obenem, in plačilo za delo, ki ni bilo nikdar plačano.

Prosvetni delavci, ki v stari Jugoslaviji niso bili nikdar dovolj delavni, premalo »zavedni« itd., so bili s prvim dnem okupacije na cesti, vse drugo pa je sledilo. Zato jih nazadnje res ni bilo nikjer. Mnogi so dali svoja življenja v borbi, kot talci ali kako drugače. Večje število pa je takih, ki so postali bolehnii in bodo nosili posledice vse življenje.

Kmalu po prihodu okupatorja se je začel pouk v radgonski osnovni in meščanski šoli. Šola je postala pomembna v najhujši meri, vzgoja v njej pa nam sovražna. Poučevalo je nemško učiteljstvo, ki ni razumelo slovenskega jezika, da je mladino tem bolj odtujevalo in zato uporabljalo vsa sredstva. Učiteljstvo, ki je bilo sestavljeno iz različnih priganjačev od sobaric, natakarij in ponesrečenih študentov, je

Ob osvoboditvi — vse na novo

Ob osvoboditvi je bila slika šole naravnost porazna. Inventar z arhivom je bil popolnoma uničen. Zgorele so vse knjige, spisi in učila, pa tudi stoli, mize in klopi. Ostale so samo zamazane stene z velikimi luknjami in policami, okna brez okvirov in šip ter ogromno nesnage od podstrešja do kleti. Smrad pod okni in iz vseh prostorov pa je klical na človekoljubno delo.

Le ob popolnem razumevanju ljudstva šolskega okoliša in ljudske oblasti je bilo mogoče z razmeroma majhnimi stroški pripraviti prostore za začetek pouka. Pouk se je začel na šoli v Gornji Radgoni že 22. V. 1945 za učence nekaterih razredov, toda le v eni učilnici. Ostale so postopoma pripravili in so kmalu potem obiskovali šolo vsi šoloobvezni otroci.

Šoloobveznih otrok je bilo 554. Po znanju so bili skoraj vsi enaki: veliki in mali. Bili pa so nenavadno podivjani, prihajali in odhajali v šolo skozi okna, preko ograje, trat in polj z groznim vriščem, pretepi in lučanjem kamenja v okna in električne naprave ter avtomobile, vešanjem na vozove in obrekovanjem ljudi na cesti. Le malo je bilo učencev, ki so jih starši očuvali fašistične in nemškutarske kulture. Uči-

teljstvo, ki se je vračalo iz raznih krajev, je čakalo težko delo: zabrisati te sledove in vrniti mladino lastnemu narodu. To je bilo potrebno tudi pri mladini, ki je obiskovala po vojni ustanovljeno gimnazijo in vajensko šolo.

Zaradi velikega števila šoloobveznih otrok je bila ustanovljena leta 1950/51 osnovna šola v Orehovcih, za vajensko mladino pa je bila že leta 1923 ustanovljena vajenska šola in vzgojila lepo število obrtnega kadra. V začetku se je borila z gmotnimi težavami, ki pa jih je s popolnim razumevanjem ljudske oblasti in radgonskih obrtnikov popolnoma premagala. L. 1954 se je vselila v lastne prostore, prav lepo napreduje in daje čast obrtništvu. Deluje pa tudi vrtec, v katerem se zbira mnogo delavske dece.

Vidni šoli sta gotovo gimnazija in glasbena šola. V gimnazijo je vpisanih nad 370 otrok, v glasbeno šolo pa mnogo manj. Ljudstvo je bilo v začetku v strahu, ker je v njej toliko otrok. Kmalu pa se je pomirilo in sta sedaj v skrbih marsikateri oče in mati, ker veda, da se morajo otroci v gimnaziji učiti in znati. Tudi ne kaže, da bi bilo v G. Radgoni preveč glasbenikov, vendar starši težko pričakujejo in so veseli zelo lepih glasbenih prireditev. Je pa mnogo dijakov, ki obiskujejo višjo gimnazijo, strokovno ali visoko šolo. Mnogi so jo že končali in bodo s svojim znanjem še bolj koristili ljudstvu Titove Jugoslavije.

Ostala mladina je obiskovala razne tečaje in se strokovno in ideološko izpopolnjevala. V Gornji Radgoni in njeni okolici so bili izobraževalni tečaji, pozneje pa kmetijsko gospodarske šole, ki so sedaj v vsakem kraju radgonske občine, kjer je osnovna šola in imajo zelo lep šolski obisk in uspeh. Poleg tega so bili tečaji za knjižničarje, knjigovodski, trgovski, fizikalni, zadržni in drugi tečaji. Delovala je tudi večerna gimnazija in pokazala prav lepe uspehe.

Tudi v povojnem času se je mnogo razpravljalo o novi šolski zgradbi in prostoru, kjer naj bi jo postavili in bi bila v njej nameščeni gimnazija in osnovna šola. Gimnazija se stiska v starem gradu poleg Doma onemoglih v tesnih prostorih, ki so neprimerni, osnovna šola pa je v zgradbi, ki je bila postavljena leta 1841. Učilnice v njej so velike, a jih je premalo. Ako ne bi bilo šole v Orehovcih, bi že davno imeli pouk zaradi velikega števila otrok v treh izmenah. Taka šola ne bi dosegala uspehov, mladina v njej pa bi bila stalno zdravstveno ogrožena. V gimnaziji odpade na učenca 1,2 m² in 3,7 m³, kar se v današnjem času ne more verjeti, a je vendar res.

Ljudje vedno govorijo o potrebi nove šole, katere bi bila še bolj vesela mladina in učiteljstvo. Stavimo si veliko upanje, da bo v novi radgonski komuni zadeva nove šolske zgradbe vse bolj zaživela in bo tudi šola v primernejših in zdravih prostorih.

NAJBOLJŠE SINOVE POMURJA

mladine v času NOB je bilo mnogo napisane v lanski jubilejni številki Obmurskega tednika ob 20-letnici Ljudske pravice. Soboška gimnazija je dala za svobodo nad sedemdeset žrtev. Dobra polovica jih je padla v borbi, ostale so morile v taboriščih, streljali in obešali. Spominu padlih se bo gimnazijska mladina oddolžila z odkritjem spominske plošče v gimnaziji. Navedimo nekaj imen, ki bodo zapisana na njej: Stefan Kovač — Marko, sekretar OK KPS za Prekmurje in Medjimurje; Dane Šumenjak — Miran, major VOS; Stefan Kuhar — Bojan, član KPS; Ludvik Rogan — Jurij, sekretar OO OF; Jože Kramar — Juš, sekretar SKOJ in drugi. Trije dijaki soboške gimnazije — Stefan Kovač, Dane Šumenjak in Edvard Brajnik — so prejeli najvišje odlikovanje in tako postali narodni heroji.

Spomenik narodnega heroja Stefana Kovača stoji v veži gimnazije in vsak dan opozarja in bo opozarjal še pozne rodove, ki bodo hodili mimo njega, kako se je treba učiti in pripravljati za življenje, kako je treba ljubiti domovino in če je potrebno, žrtvovati zanjo tudi svoje življenje.

Po končani vojni je Okrajni odbor OF v Murski Soboti pozval deset prosvetnih delavcev in jim naročil, naj pripravijo vse potrebno za nadaljevanje pouka na gimnaziji, da bi tako lahko dijaki pravočasno končali razrede in prejeli spričevala.

Meseca maja 1945. se je mladina z velikim veseljem vrnila v slovensko šolo. Odpravljene so bile šolnine,

Po osvoboditvi — v MDB na Avtocesti, mladinskih progah . . .

Mladina višjih razredov soboške gimnazije se je združila v organizacijo LMS in ustanovila svojo Mladinsko delovno brigado »Stefana Kovača« ter tako sodelovala pri številnih prostovoljnih delovnih akcijah:

1946. leta se je udeležila regulacije Pesnice in gradila progo Brčko — Banoviči.

1947. leta je sodelovala na Oplotnici in Pesnici ter na progi Samac — Sarajevo, ods. Lašva.

1948. leta je pomagala graditi Novo Gorico.

V šolskem letu 1948/49 je aktiv LMS organiziral živahno tekmovalno na čast IV. Kongresu LMS. 15 članov je delalo s pionirji. MDB je delala en mesec na VIII. sekciji avtomobilske ceste »Bratstvo in enotnost« in postala dvakrat udarna in enkrat pohvaljena. 18 brigadirjev je bilo proglašanih za udarnike, nad 40 pa pohvaljenih. V brigadi je bilo zelo razvito kulturno prosvetno delo.

V naslednjem šolskem letu je mladina gradila novo gimnazijo. Plenum Oblastnega komiteja LMS

socialno šibki so dobivali tudi štipendije in so tako lahko študirali na vseh šolah.

je organizacijo proglasil za najboljšo srednješolsko organizacijo v mariborski oblasti. V počitnicah je 97 brigadirjev en mesec delalo na VI. sekciji avtomobilske ceste »Bratstvo in enotnost«. Brigada je bila trikrat udarna in je prejela diplomu najboljših brigade na VI. sekciji v tekmovalju »Poslednji udar«.

Leta 1951 je MDB delala na progi Doboj — Banja Luka in se vrnila dvakrat udarna. Naslednje leto pa se je udeležila gradnje nove hidrocentrale pri Jablanici.

Poleg delovnih akcij je mladina sodelovala pri TVD »Partizan« in raznih krožkih (prirodoslovni, šahovski), pri mladinskem pevskem zboru in svojem KUD »Stefana Cvetka«. Po osvoboditvi je uprizorila mnoga dela: Jurčič-Lestvitz: Bugomer (1947), Cankar: Kralj na Betajnovi (1947), Golia: Triglavskaja bajka (1949), Nušič: Narodni poslanec (1951), Moliere: Namišljeni bolnik (1952), Nušič: Navaden človek (1955), Cankar: Hlapci (1955), Fodor: Matura (1954), Hellman: Kobilice (1954), Connerson: Roksy (1955) idr.

Vsa leta pa je mladinska organizacija tesno sodelovala s šolskim vodstvom in posameznimi profesorji.

Leta 1950 se je gimnazijska mladina preselila v učilnice novega šolskega poslopja. Vsa leta pa je primanjkovalo učnega kadra. Profesorji so poleg nadurnega dela v šoli še sodelovali pri raznih tečajih, KUD »Stefan Kovač«, TVD »Partizan«, Ljudski univerzi itd.

Med okupacijo se je na soboški gimnaziji število dijakov zmanjšalo, po osvoboditvi pa je sret naraslo od 572 na 722 v letu 1955. Od leta 1945 pa do leta 1954 je končalo iz soboškega okraja nižjo gimnazijo 657, iz ljutomerskega 28 in iz ostalih 4. Višjo gimnazijo pa je končalo iz soboškega 208 in sicer največ iz M. Sobote 76, sledijo Beltinci 27, Turnišče 15, Tišina 13, Martjanci 11, Bogojina 10, Puconci 9, Lendava 8, Polana 5, Bodonci 5, Grad 5, Crenšovci 4, Dobrovnik 4, G. Petrovci 3, Cankova 2, Križevci 2, Kuzma 2, Mačkovec 2, Rogaševci 2, Salovec 2 in Prosenjakovi 1. Iz ljutomerskega okraja »a je na soboški gimnaziji maturiralo 44 dijakov, iz ostalih krajev pa 6.

V tem pregledu pa niso všteti podatki iz šolskega leta 1954/55, poleg tega pa niso upoštevani učenci iz ostalih desetih nižjih gimnazij v okraju.

Če ob 10-letnici osvoboditve ocenimo delo in uspehe gimnazije v M. Soboti, moramo priznati, da je borba za popolno gimnazijo rodila dobre sadove. Nekdanji dijaki soboške gimnazije danes uspešno opravljajo najrazličnejše funkcije v naši državi. Vsako leto se jih več pridruži množici svobodnih delovnih ljudi, ki grade socializem.

Letošnje drugo praznovanje

14. avgusta

Dneva občanov Gor. Radgone

naj spremljajo nove pobude in hotenja za napredek v gospodarstvu in na drugih področjih družbenega ustvarjanja

Občinski ljudski odbor

**Občinski odbor SZDL
Občinski komite ZKS**

**Občin. odbor ZB NOB
Občinski odbor RKŠ**

GORNJA RADGONA

NAS POZDRAV velja vsem borecem, aktivistom in sodelavcem NOB, ki so na našem območju v najbolj črnih dneh okupacije kovali pridobitve ljudske revolucije in 14. avgusta.

Padlim junakom pa naša večna zahvala!

NAS POZDRAV velja vsem prebivalcem komune, ki se poraja kot plod in nadaljevanje že tolikokrat preizkušene demokratične poti v našem družbenem razvoju.

NAS POZDRAV velja vsem onim, ki nas bodo od blizu in daleč obiskali in družno s prebivalci naše občine proslavili letošnji 14. avgust — naš domači praznik.

Letos slavimo z geslom:

pozdrav novi občini!

ZDRAVILIŠČE

RADENSKA SLATINA

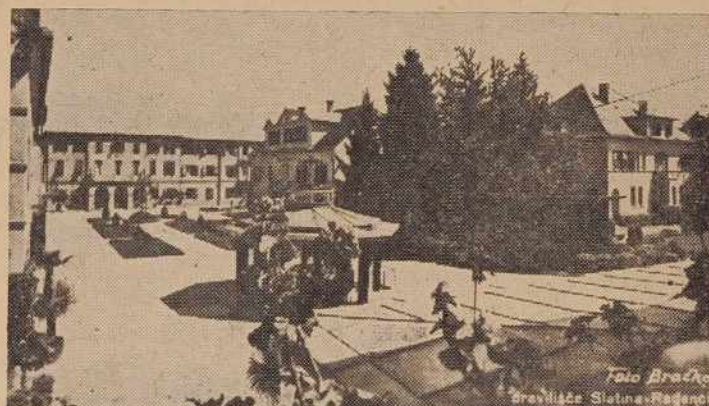
Radenska slatina

je spričo najmočnejših naravnih ogljikovo-kislih kopeli (CO₂) na drugem mestu v Evropi (Nauheim) in že nad 70 let z zavidanja vrednimi uspehi zdravi bolezni srca, ledvic, ledvičnih in žolčnih kamnov, živčevje, krvni tlak, motnje urogenitalnega trakta, sklerozo in slabokrvnost.

Moderna elektroterapija, pitna kura, dietna kuhinja in zdravljenje pacientov pod stalnim zdravniškim nadzorstvom.

435 ležišč : 2 restavraciji : kavarna : bar : kino : knjižnica : igrišče za tenis : igrišče za pink-ponk in balinanje : koncertna in plesna glasba : sončni in senčni parki : prekrasne izletne točke v Slovenskih goricah : domovje zlahtnega »Ljutomerčana«.

Zdravniki imajo 50 odst. popust pri najemanju sob, kopeli pa brezplačno.

Sezona od 1. maja do 31. oktobra

Uspehe zdravljenja pa nedvomno in idealno dopolnjuje svetovno znana

Radenska

s tremi sreci na etiketi

Zdravi, krepi in osvežuje vsakogar na domu, v naši deleži in inozemstvu. Zato jo zahtevajte vselej in povsod.

Informacije daje:

Direkcija »SLATINA RADENCI«

Telefon štev. 1 in 8

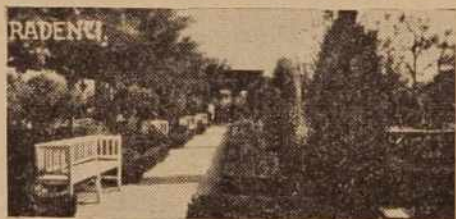
PRIDRUŽUJEMO SE SLAVJU PREBIVALCEV OBCINE GORNJA
RADGONA IN JIM ČESTITAMO K NJIHOVEMU PRAZNIKU —
14. AVGUSTU — Z ŽELJO, DA BI, ZDRUŽENI V NOVI OBCINI,
V PRIHODNOSTI S SKUPNIMI NAPORI DOSEGLI SE VEČ
OČITNIH USPEHOV NA VSEH PODROCJIH DRUŽBENEGA
USTVARJANJA

Občinski ljudski odbor - Radenci

Trgovina »VRELEC« - Radenci

PEKARNA - Radenci

MLIN NA MURI - Hrastje-Mota

Poljske pridelke vseh vrst, živino, zdravilna zelišča,
gobe in drugo odkupuje

KMETIJSKA ZADRUGA v GORNJI RADGONI

~ Zamenjuje oljarice vseh vrst.
~ Za kmetovalce nabavlja semena, umetna
gnojila, poljedelske stroje in druge kmetijske
potreščine.

~ V svojih trgovskih poslovalnicah GOR-
NJA RADGONA — PODGRAD — OREHOVCI
— LUTVERCI prodaja živila, tekstilno blago,
galanterijo in ostale potrebščine za gospodinj-
stvo in dom — po solidnih cenah.

VELIKA IZBIRA!

SOLIDNA POSTREŽBA!

Po zelo ugodnih cenah nu-
dimo poljske pridelke vseh
vrst. -- Pridelujemo semenska
žita in redimo plemensko
živino.

Delovni kolektiv
**KMETIJSKEGA
GOSPODARSTVA
Črnci-Apače**

Ob domačem prazniku —
tudi naše čestitke delovnim
ljudem radgonske komune!

KMETIJSKA ZADRUGA APAČE-LEŠANE

nudi svojim strankam raznovrstno
petrošno blago v poslovalnicah

APAČE-ŽEPOVCI

in odkupuje poljske pridelke vseh
vrst po najvišjih dnevnih cenah.

DELOVNI KOLEKTIV

MIZARSTVA

IN ŽAGE

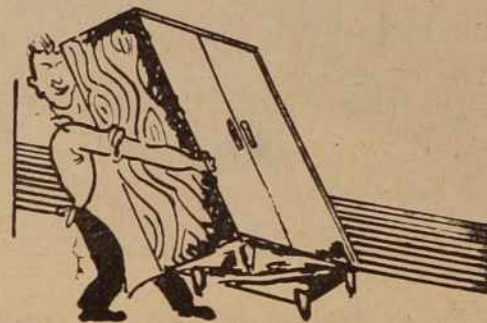
ČRNCI-APAČE

ŽELI VSEM VRSTNIKOM IN PREBIVALCEM
RADGONSKE KOMUNE OBILO USPEHOV PRI
SOCIALISTIČNI GRADITVI IN JIM ČESTITA
K LETOSNJEMU OBCINSKEMU PRAZNIKU.

V TEM PODJETJU

ustrežejo odjemalcem s
kakovostnim sobnim in
stavbenim pohištvo
vseh vrst.

Zagajo les po najnižjih
cenah in prodajajo les-
ne ostanke.

Na radgonskem območju, daleč naokrog po Slovenskih goricah, v Apaški
kotlini in v gornjem predelu Prekmurja je dobro znana ena izmed najstarejših
trgovin

V GORNJI RADGONI »ŽELEZNINA«

katere predhodnik je bil Okrajni magazin, a še prej dobro vpeljana trgovina
F. Korošca.

Delovni kolektiv radgonske »Železnine« si vztrajno prizadeva, da bi se nje-
govo poslovanje odvijalo po načelih socialističnega trgovanja in da bi po kar
najbolj dostopnih cenah nudil svojim potrošnikom:

okovje vseh vrst, kolesa vseh vrst in njih dele, emajlirano posodo, steklo,
porcelan, barve, lake, stavbeni material, premog, drva in koks, čevlje vseh vrst,
usnje in čevljarske potrebščine. Na zalogi ima tudi radensko slatino.

Vodilna načela kolektiva trgovine »Železnina« so: dobra, hitra in solidna po-
strežba s kakovostnim blagom po konkurenčnih cenah!

Lansko poslovanje podjetja pa prikazuje v številkah

BILANCA

TRGOVINE »ŽELEZNINA« GORNJA RADGONA
na dan 31. decembra 1954

AKTIVA			PASIVA		
Zap. št.	Postavka	Znesek (v 000 din)	Zap. št.	Postavka	Znesek (v 000 din)
A. Osnovna in izločena sredstva			A. Viri osnovnih in izločenih sredstev		
1	Osnovna sredstva	161	1	Sklad osnovnih sredstev	161
2	Investicije v teku	—	2	Dolgoročni kredit za dokončane investicije	—
3	Izločena in druga investicijska sredstva	1.487	3	Razni skladi	1.620
B. Obratna sredstva			4	Dolgoročni kredit za finansiranje investicij	—
4	Denarna sredstva	84	5	Drugi viri za finansiranje investicij	—
5	Surovine in material	201	B. Viri obratnih sredstev		
6	Proizvodnja	—	6	Banka-kredit za obratna sredstva	6.980
7	Gotovi proizvodi in blago	7.412	7	Angažirani del lastnih skladov	—
8	Aktivne časovne razmejitev	8	8	Pasivne časovne razmejitev	—
C. Sredstva v obračunu in druga aktiva			C. Viri sredstev v obračunu in druga pasiva		
9	Kupci in druge terjatve	856	9	Dobavitelji in druge obveznosti	1.211
10	Druga aktiva	—	10	Druga pasiva	217
D. Finančni uspeh			D. Finančni uspeh		
11	Razporejeni dobiček	388	11	Dobiček	388
12	Izguba	—	12	Kritje izgube	—
Skupaj 10.577			Skupaj 10.577		

Bilanca je potrjena po Okrajnem ljudskem odboru Ljutomer (št. II-991/21 — 55)

Vodja knjigovodstva: Predsednik upravnega odbora: Direktor podjetja:
Franjo Dajč Joško Tivadar Anton Kos